

ANTONI GAUDÍ

(1852-1926)

L'ARQUITECTE DE DÉU

ASSOCIACIÓ CANÒNICA ANTONI GAUDÍ
BARCELONA 2024

ANTONI GAUDÍ

(1852-1926)

L'ARQUITECTE DE DÉU

ASSOCIACIÓ CANÒNICA ANTONI GAUDÍ
BARCELONA 2024

© Dipòsit Legal B 13660-2024

Queda prohibida, sense autorització per part de l'Associació Canònica Antoni Gaudí, la reproducció total o parcial d'aquesta publicació per qualsevol mitjà o procediment.

ASSOCIACIÓ CANÒNICA ANTONI GAUDÍ

info@beatificaciogaudi.org

www.beatificaciogaudi.org

CRÈDITS

Els redactors d'aquest opuscle són

Armand Puig i Tàrrach i Francesc Torralba Roselló

ÍNDEX

1. Pòrtic	7
2. Apunts biogràfics	10
3. L'espiritualitat de Gaudí	15
4. La bellesa i les fonts d'inspiració: Bíblia, litúrgia, natura	21
5. La pràctica de les virtuts cristianes	27
6. El camí de la mística	33
7. Epíleg	37

1. PÒRTIC

El dia 7 de novembre de 2010 el Papa Benet XVI va consagrar l'altar i la basílica, encara inacabada, de la Sagrada Família, i va presentar davant el món l'obra més emblemàtica del servent de Déu Antoni Gaudí i Cornet (1852-1926). Alhora, el Sant Pare va fer avinent la figura del seu autor, reconegut mundialment per la seva aportació en el camp de l'arquitectura, del qual en va lloar la seva proximitat a la Paraula de Déu, a la litúrgia i a la natura, inspiradores de la seva obra. Feia uns quants anys, el 1982, sant Joan Pau II havia estat el primer Papa a visitar la Sagrada Família i havia afirmat que la basílica ja tenia fortalesa des del seu començament.

A partir de l'opuscle que l'Associació pro Beatificació d'Antoni Gaudí havia publicat i a partir de la documentació recollida amb motiu de la redacció de la "positio", l'Associació Canònica Pro Canonització d'Antoni Gaudí, constituïda el desembre de 2023 pel Cardenal Joan Josep Omella, arquebisbe de Barcelona, desitja oferir a tots els devots i simpatitzants de la causa de la proclamació de la santedat de Gaudí l'opuscle que teniu entre mans. Ho fa sabent que moltes persones, en el passat i en el present, han considerat que Gaudí era un home que practicava les virtuts cristianes i que la seva vida va ser exemplar. L'anomenat "arquitecte de Déu" reuneix en la seva persona unes capacitats tècniques fora del comú, que fan d'ell un geni de l'arquitectura

de tots els temps, i manifesta una vivència espiritual, que el qualifica com un cristià que ha assolit un sentiment religiós propi dels místics.

La pietat és essencial en l'esperit d'Antoni Gaudí. L'admiració davant de l'obra del Creador, el sentiment de petitesa enfront de Déu, de reverència davant del que és sagrat, són elements de la seva persona i de la seva obra. D'altra banda, Gaudí és un geni i, per tant, un creador, i la creació és una obra de l'amor, perquè l'amor és, per ell mateix, innovador i difusiu. En Gaudí, aquest amor s'adreça a Déu, si bé no deixa d'estar implicat en la història humana mitjançant la via de la bellesa, el camí en què Déu li ha concedit d'excel·lir. La seva gran obra, la Sagrada Família, és un cant a la Trinitat del cel (Pare, Fill i Esperit Sant) i a les tres persones de la terra (Jesús, Maria i Josep). Com a temple expiatori, és el fruit de les petites ofrenes d'una multitud de persones, d'orígens i cultures molt diversos, que se senten atretes per la bellesa humil d'una església que és tota ella una lloança al Creador.

Aquest opuscle vol presentar la dimensió cristiana, profundament espiritual, d'una figura que va deixar un exemple de vida santa, vàlida per al poble cristià i per a qualsevol persona de bona voluntat, i que sigui invocat, si l'Església així ho judica, com a intercessor nostre prop de Déu.

Barcelona, 10 de juny de 2024

Aniversari de la mort del servent de Déu

2. APUNTS BIOGRÀFICS

Antoni Gaudí i Cornet, era fill de Francesc Gaudí i Serra, natural de Riudoms i calderer de professió, i d'Antònia Cornet i Bertran, natural de Reus, també de família de calderers. Va néixer a Reus el 25 de juny de 1852, i l'endemà mateix fou batejat a la parròquia-prioral de Sant Pere Apòstol d'aquesta ciutat. Va morir a Barcelona, a l'Hospital de la Santa Creu, el dia 10 de juny de 1926, com a conseqüència de l'atropellament de què havia estat objecte tres dies abans per part d'un tramvia.

Gaudí va ser el fill petit de cinc germans. La gran, Rosa, va morir jove i va deixar una filla, de nom Rosa, neboda de Gaudí. El segon, Francesc, era metge i morí igualment jove. Els altres dos, Maria i Antoni, van morir quan encara eren molt petits. Antoni Gaudí va viure a Reus fins a l'edat de setze anys (1868), quan es va traslladar a viure a Barcelona amb el seu germà. La seva mare moriria el 1876. A la capital catalana hi va fer els seus estudis d'arquitectura i va exercir com a tal fins a la seva mort, els últims dotze anys dedicat en cos i ànima a la construcció de la seva obra senyera: la basílica de la Sagrada Família.

Durant la seva infància, passada a Reus i amb estades sovintejades a Riudoms, particularment al Mas de la Calderera, Gaudí va mostrar un gran interès per la natura i les formes orgàniques. L'imaginari de Gaudí deu molt a la seva obser-

vació constant d'arbres i pedres, plantes i roques, textures i colors de la natura. Més tard dirà, com a arquitecte, que la natura és la seva mestra. Gaudí, infant i adolescent, es passava molt de temps recorrent les contrades dels defores de Reus i de Riudoms observant les formes de la natura. Al mateix temps, duia a terme els seus estudis de secundària al Col·legi dels Pares Escolapis de Reus, on de seguida li van detectar una profunda inclinació per la geometria i el dibuix.

Gaudí recordarà constantment durant la seva vida que ell era un geòmetra i, per tant, un arquitecte. I així ho va mostrar en els treballs presentats durant els seus estudis a l'Escola Superior d'Arquitectura de Barcelona, on va obtenir el títol l'any 1878. Ja en aquells moments, el seu estil era talment únic i visionari, influït per les formes del gòtic català i per les formes orgàniques de la natura, que un dels seus mestres, Elies Rogent, va exclamar el dia de la seva graduació: "Avui donem el títol a un boig o a un geni!".

El nou arquitecte va començar a treballar intensament en diversos projectes. Volia fer-se un nom i, a més, havia de contribuir a una dèbil economia familiar. Ara bé, la seva gran oportunitat va arribar l'any 1883. Providencialment, va rebre, per part de Josep Maria Bocabella, fundador de l'Associació de Devots de Sant Josep, l'encàrrec de continuar la construcció de la Basílica de la Sagrada Família, un projecte que definiria la seva carrera i que ell mantindria fins a la mort. Durant més de quaranta anys la Sagrada Família seria el

somni de Gaudí, un somni que aniria creixent dins d'ell i fora d'ell, tant espiritualment com arquitectònicament.

Les obres de Gaudí, tant civils com religioses, es van anar succeint a un ritme fort i ple de contrastos. Així, va dissenyar el Palau Güell (1888), un edifici esclatant de cromatisme, per al seu mecenes Eusebi Güell, que volia ser un símbol de la Primera Exposició Universal de Barcelona. I simultàniament treballava, per al prevere sant Enric d'Osó, en el convent i escola de les Teresianes de Ganduxer, una edificació austera i altament espiritual, que plasma els ensenyaments de santa Teresa de Jesús. Els moviments interns del seu cor que lluita per atansar-se a Déu, la càrrega enorme de treball que porta, les dificultats amb què es troba a Astorga i la mort d'un dels seus mentors, el bisbe d'Astorga i fill de Reus, Joan Baptista Grau, que l'havia introduït en la litúrgia de l'Església, porten Gaudí a preguntar-se pel sentit profund de la seva vida. Durant la Quaresma de l'any 1894 un dejuni fora mida el condueix a les portes de la mort. El salvarà la intervenció de Josep Torras i Bages, futur bisbe de Vic, el seu mentor principal, al costat dels pares de Sant Felip Neri, amb qui es confessava. Aquell any 1894 Gaudí passa per una crisi de creixement espiritual que, a la llarga, li resultarà beneficiosa ja que el farà caminar amb pas ferm cap a la santedat.

L'any 1898 Gaudí, que ha continuat treballant en la Sagrada Família, inicia un període de gran activitat. Ha retrobat

amb força la presència de Déu en ell, i la seva arquitectura s'omple de referents cristians, sobretot creus, com les que coronen el casal de Bellesguard, la casa Batlló, els terrats de la Pedrera i l'entrada del Parc Güell. O bé basteix les Escoles de la Sagrada Família (1909), que paga de la seva pròpia butxaca, perquè els fills dels obrers rebin una instrucció cristiana i ciutadana, i sigui conjurada així la violència social. Els símbols cristians s'escampen per la ciutat i la seva arquitectura els integra mitjançant un art incomparable i una arquitectura única, que provoca l'admiració i atrau per la seva força. Però a partir dels anys 1912-1914 Gaudí, morta la seva neboda Rosa, ho va deixant tot, també la grandiosa intervenció a la Catedral de Mallorca, mort el bisbe amic Pere-Joan Campins, i la cripta de l'església de la colònia Güell, amb les obres deturades per la greu malaltia del seu amic i mecenes Eusebi Güell. Tot es concentra en la Sagrada Família. Ara la seva preocupació exclusiva són les maquetes de les naus, la façana del Naixement, els estudis sobre les campanes, els mosaics del terminal de les torres, sense oblidar, però, els humils canelobres i llànties, que ell mateix modela per a la cripta de la Sagrada Família.

El mes de novembre de 1925 Gaudí deixa de viure al Parc Güell i s'instal·la a peu d'obra, en el seu obrador de la Sagrada Família. Ell, que vivia per a Déu, ara s'instal·la prop de la seva casa. La torre de sant Bernabé ja brilla en el cel de Barcelona, i els mariners ja la poden veure de lluny estant. És una torre entre divuit, però és el signe del que vindrà, de

la nova Jerusalem que puja cap al cel. Gaudí, home amb un estil de vida auster, s'isola de tot allò que el pot distreure del seu únic objectiu. Les seves forces minven i tot, en ell, s'orienta cap a Déu. L'arquitecte, que continua anant cada dia a l'església Sant Felip Neri, tocant a la catedral de Barcelona, és atropellat per un tramvia el 7 de juny de 1926 a la tarda, a la Gran Via de les Corts Catalanes, vora la plaça Tetuan. Confós per un sense sostre, és portat a l'Hospital dels Pobres de la ciutat, l'Hospital de la Santa Creu. El seu estat és molt greu, i tot Barcelona es commou per l'accident. Finalment, amb un "Amén" repetit tres vegades, Antoni Gaudí mor a la tarda del dia 10 de juny. Té vora setanta-quatre anys. Moltes persones passen a honorar el seu cos exposat i deixen constància escrita del seu afecte. L'enterrament, senzill de formes i multitudinari pel que fa a l'assistència, travessa els carrers de Barcelona i constitueix una expressió de la veu del poble: "Ha mort un sant!" Les despulles de Gaudí descansen en la capella de la Mare de Déu del Carme, a la cripta de la Sagrada Família.

3. L'ESPIRITUALITAT D'ANTONI GAUDÍ

Tres són les intel·ligències que conflueixen en la persona de Gaudí. La primera és la intel·ligència de l'espai, que el predisposa a innovar en els càlculs i a imaginar, abans de fer-los, els espais interiors i exteriors de les seves obres. La segona és la intel·ligència lògica i matemàtica, que el fa especialment apte per al càlcul de les figures geomètriques. La tercera és la intel·ligència espiritual, que li permet d'entrar en els misteris cristians mitjançant la potència dels símbols de la religió dels deixebles del Crist.

Es tracta de tres intel·ligències que s'entrecreuen i es complementen. La intel·ligència més decisiva és, però, la tercera. La força impulsora del geni creatiu de Gaudí és l'amor espiritual, un amor que s'adreça a Déu i al pròisme. Per això, el referent principal de la Sagrada Família és la nova Jerusalem, que està orientada cap a Déu. En el llibre de l'Apocalipsi 21,2 llegim: "Llavors vaig veure baixar del cel, venint de Déu, la nova Jerusalem, abillada com una núvia que s'engalana per al seu espòs". Doncs bé, Gaudí ha construït una gran església, que puja, no baixa, cap al cel, i que evoca la ciutat de Déu.

En la Sagrada Família tot és vertical, tot puja amunt, tot s'enfila cap a l'altura. Les divuit torres construeixen un missatge d'esperança cristiana al bell mig de la ciutat, visible a tots els ciutadans i obert a les futures generacions. La verticalitat de la basílica, que apunta des de la terra vers el cel, és molt més rellevant que l'horitzontalitat. Gaudí desitja que els pelegrins i visitants de la Sagrada Família, en contemplar-la, s'elevin ells mateixos cap a Déu des de la terra estant. De fet, en tota la seva obra, des de les peces més petites als grans dissenys arquitectònics, Antoni Gaudí vol elevar els homes cap a l'Infinit.

L'espiritualitat de Gaudí, la seva vida interior es nodreix dels fonaments del catolicisme. I és precisament aquesta espiritualitat, pròpia d'una persona que no ha estudiat teologia en un centre acadèmic però que viu els misteris de la fe, la que ell expressa en les seves obres. La fe catòlica, que Gaudí viu naturalment, sense complicacions intel·lectuals, sobretot a partir de 1894, irradia en la seva arquitectura. Les seves edificacions beuen de la font de la simbologia cristiana. L'arquitectura es posa al servei del símbol, i el símbol es tradueix en formes plàstiques d'una bellesa extraordinària. Tot el que Gaudí toca, es torna bonic, participa de la bellesa de Déu, perquè a l'arrel de la seva creativitat hi ha els misteris cristians i les seves expressions simbòliques.

L'espiritualitat de Gaudí està fonamentada en els principis de la fe catòlica, tal com s'expressen en el Catecisme de

l'Església, en la participació en els sacraments, sobretot en la missa i comunió diàries i en el sacrament de la penitència, i en la pràctica de les devocions, sobretot el Rosari dedicat a Maria, la Mare de Déu, i el via crucis. D'altra banda, la seva espiritualitat és profundament litúrgica. Gaudí segueix els ritmes de l'any litúrgic, de manera especial els anomenats "temps forts" (Advent, Quaresma i Pasqua), i participa amb entusiasme del Tríduum pasqual i de Nadal. Segueix també els dejunis quaresmals i sempre té a punt una pregària o una jaculatòria, especialment la referida a la sagrada Família: "Jesús, Josep i Maria, us dono el cor i l'ànima mia".

Gaudí no ens ha deixat cap document de les ondulacions espirituals que experimenta. No ens ha llegat cap "Història de l'ànima", com santa Teresa de l'Infant Jesús, o un "Diari de l'ànima", com el del Papa sant Joan XXIII. Hem d'indagar el seu itinerari espiritual a través de la seva obra, de la seva pròpia història, de les seves actituds, dels testimonis del seu voltant i de les influències rebudes per persones i lectures. Entre les persones, cal esmentar els tres bisbes amics (Torras i Bages, Grau i Campins) que ja hem citat en l'apunt biogràfic, i alguns preveres: sant Josep Manyanet, fundador de la congregació dels Fills de la Sagrada Família, el poeta Jacint Verdager, príncep de les lletres catalanes, i el jesuïta i pensador Ignasi Casanovas, fundador de la Biblioteca Balmes. Gaudí pertanyia al grup d'intel·lectuals catalans de la seva època i de jove va participar activament en diverses excursions científiques. Cal fer notar la seva relació d'amistat amb el poeta Joan Maragall.

Entre les lectures que nodreixen la seva espiritualitat, cal esmentar la Bíblia i tres obres de capçalera. Gaudí llegia la Sagrada Escriptura en llatí i en castellà (la Bíblia de Torres Amat), "L'Année liturgique", obra de Dom Prosper Guéranger, en francès, i el Missal Romà i el Cerimonial de Bisbes, en llatí. La base de la vida espiritual de Gaudí, la va posar el "Catecisme de la Doctrina Cristiana", escrit per l'arquebisbe de Tarragona Josep Domènec Costa i Borràs, que Gaudí va aprendre, molt probablement, quan va fer la primera comunió a Reus, i que dona raó dels temes que Gaudí escull per a la façana de la Glòria. Home culte i format, Gaudí es va limitar a llegir, els darrers anys de la seva vida, obres religioses, sobre la vida de Jesús, els seus miracles i els evangelis. Cal recordar que les tres façanes de la Sagrada Família estan dedicades a tres misteris de la vida de Jesús: l'encarnació (façana del Naixement), la redempció (façana de la Passió) i la parusia (façana de la Glòria).

Hi ha, doncs, una connexió molt estreta entre allò que Gaudí viu interiorment i la seva obra arquitectònica. Per exemple, l'ús que fa Gaudí del Catecisme de la seva infantesa, mostra com la Sagrada Família és una catequesi, feta en pedra viva, dels misteris cristians. Gaudí col·loca els retaules fora de la basílica, a les tres façanes, que es converteixen així en grandioses explicacions dels misteris de la vida de Jesucrist. De fet, tota la basílica és un llibre obert, un Evangeli en pedra, amb el tema senyer de la Trinitat com a element central. Tot gira al voltant del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant, però tam-

bé dels sacraments i de l'Església com a poble de Déu i com a sacrament de salvació. L'espiritualitat de Gaudí anticipa allò que serà el Concili Vaticà II. Ell n'és un precursor.

D'altra banda, el fonament metafísic de l'obra de Gaudí és la metafísica cristiana. Gaudí hi arriba mitjançant el seu referent espiritual, el doctor Josep Torras i Bages, bisbe de Vic, i el P. Ignasi Casanovas, que s'inspiren en el pensament de sant Tomàs d'Aquino i en els escrits de Jaume Balmes, autor molt respectat per Gaudí. Endemés, el bisbe Campins i l'entorn mallorquí de començament del segle XX fan que Gaudí llegeixi algunes obres del beat Ramon Llull, mentre viu a Palma. Tomàs d'Aquino i Ramon Llull construeixen unes respectives síntesis teològiques, diferents entre elles però de gran força intel·lectual, que es reflecteixen en algunes de les opcions i idees de Gaudí. Així, el desig de totalitat en arquitectura, típic de Gaudí, troba un paral·lel en el pensament teològic i filosòfic de Llull, també de caire holístic. O bé, la correspondència entre Déu i la creació, equival a la relació entre allò invisible i allò visible. La realitat es comprèn quan l'ésser humà entén que Déu es comunica amb ell a través de l'obra creada. Per això Gaudí dirà que la natura, la creació, és la seva mestra.

L'espiritualitat de Gaudí passa per la seva vocació a expressar plàsticament l'obra de Déu. Ell se sent cridat a bastir una obra arquitectònica impregnada de simbologia cristiana, per tal de fer visible i palesa la grandesa de la fe en el Pare, el Fill i l'Esperit Sant. Per això, el Credo o Símbol de la fe ocupa

la part més vistent de la façana de la Glòria, com un senyal d'allò que la basílica de la Sagrada Família és i vol ser: una arquitectura cristiana, inspirada en l'art gòtic però portat a la perfecció. Gaudí ha sentit la crida de Déu a expressar mitjançant la seva arquitectura els misteris cristians, des d'una vivència espiritual interior, forta, d'aquests misteris. Com Gaudí mateix escriu en el "Manuscrit de Reus", redactat l'estiu del 1878, una gran església "ha d'inspirar el sentiment de la divinitat, amb les seves infinites qualitats i atributs". Gaudí viurà aquest sentiment amb tota la força i així serà capaç de transmetre'l. La Sagrada Família és una combinació única d'espai vertical i profund, i alhora humanitzat, on la persona se sent petita però no esclafada. La majestat de Déu no destrueix l'ésser humà. Ben al contrari, el dignifica i l'enalteix.

4. LA BELLESA I LES FONTS D'INSPIRACIÓ: BÍBLIA, LITÚRGIA, NATURA

La bellesa és un dels camins que porten a Déu, tant la bellesa de les coses creades per ell com la bellesa de l'art, que és creació humana. Per això, la creació artística ha de sobreixir de bellesa perquè sigui una autèntica lloança i reconeixement del Déu Creador, i perquè elevi cap a ell els qui la contemplen i l'admiren. Gaudí proposa anar de les coses visibles a les invisibles ("per visibilia ad invisibilia"), descobrir el Creador mitjançant les coses que la vista i els altres sentits corporals poden captar. Reprenent una expressió dels filòsofs grecs, Gaudí afirma que la bellesa és la resplendor de la Veritat, que en darrer terme és Déu mateix. Per tant, els qui cerquen les lleis de la naturalesa per tal de conformar-hi les seves obres artístiques col·laboren amb el Creador.

La bellesa no es relaciona, doncs, ni amb el luxe ni amb la complicació. La Sagrada Família és bella, no luxosa. Desperta emocions, sentiments d'alegria i de pau i crea una sensació de lluminositat interior, de manera que aflora un desig de participar de la mateixa bellesa tot integrant-la en la pròpia vida. Ho diu sant Joan Pau II: «Tota forma autèntica

d'art és, a la seva manera, una via d'accés a la realitat més profunda de l'home i del món. Per això, constitueix un acostament molt vàlid a l'horitzó de la fe, on la vicissitud humana hi troba la seva interpretació completa». La bellesa arranca l'ésser humà del seu egoisme, de la seva presó interior, i obre en ell espais cap a la transcendència, la infinitud i el misteri, tot avivant l'anhel d'una felicitat eterna.

Escriu Benet XVI que la bellesa eixampla els horitzons de la consciència humana i remet la persona més enllà, al misteri de Déu. Segons el Papa-teòleg, la bellesa té un paper essencial que ja va veure Plató: sacseja l'ésser humà, el fa sortir de si mateix, l'arranca de la seva resignació. És com un dard que el fereix i el desperta, ja que li obre els ulls del cor i de la ment perquè pugui volar. En l'homilia que va pronunciar Benet XVI amb motiu de la consagració de la basílica de la Sagrada Família, el dia 7 de novembre del 2010, va dir: "Antoni Gaudí va contribuir genialment a superar el tall entre consciència humana i consciència cristiana, entre existència en aquest món temporal i obertura a una vida eterna, entre la bellesa de les coses i Déu com a Bellesa. Això ho va realitzar Antoni Gaudí no amb paraules sinó amb pedres, traces i plans. I és que la bellesa és la gran necessitat de l'home; és l'arrel de la qual brota el tronc de la nostra pau i els fruits de la nostra esperança."

El Papa Benet deia també: "Gaudí, amb la seva obra, ens mostra que Déu és l'autèntica mesura de l'home. Que el se-

cret de l'autèntica originalitat rau, com deia ell, a tornar a l'origen que és Déu. Ell mateix, obrint així el seu esperit a Déu ha estat capaç de crear en aquesta ciutat (de Barcelona) un espai de bellesa, de fe i d'esperança, que condueix l'home a la trobada amb qui és la Veritat i la Bellesa mateixa". Així ho manifestava igualment el bisbe Josep Torras i Bages, un dels referents de Gaudí, per al qual contemplar la bellesa és contemplar un dels atributs de Déu reflectit en la naturalesa. Un paisatge, un edifici, la música, poden portar l'ésser humà cap a Déu. La contemplació de la bellesa, ja sigui en el marc d'una església imponent com la Sagrada Família, o bé en un humil espai natural, suscita la conversió del cor.

Les fonts d'inspiració on Gaudí va a pouar són tres: La Bíblia, la litúrgia i la natura. La Bíblia és la primera revelació de Déu, que dona el seu Fill, Jesucrist per omplir el món del seu amor, i hi envia l'Esperit Sant per renovar-lo. Déu crea el món i vol conservar el món que ha creat, i compta amb la cura que nosaltres hem de tenir dels éssers creats, començant per l'ésser humà, especialment pels pobres i els descartats. Així ho ensenya el Papa Francesc en les encícliques "Laudato si'" i "Fratelli tutti". En segon lloc, la litúrgia cristiana, i particularment la catòlica és, per a Gaudí, una obra d'art total, un corrent de vida que relliga Déu i els qui participen de l'acció litúrgica, siguin habitants de la terra o del cel. Finalment, la natura evoca, en Gaudí, la immensitat de Déu i per això podem dir que tota la terra és sagrada, amb les plantes que la poblen, les roques que l'encimbellen, l'ai-

gua que la rega i l'aliment que en prové, tant per als homes com per a les bèsties.

Gaudí estimava la litúrgia de la terra, que és reflex de la litúrgia del cel. Segons ell, la litúrgia és una lliçó de la més depurada estètica. És un veure allò invisible, és expressar allò que és inexpressable, és trobar el sublim en coses quotidianes. La litúrgia, a través de la bellesa, condueix a la contemplació. La pregària litúrgica és un retorn constant a la bellesa de Déu. Per això, la basílica de la Sagrada Família, i qualsevol altra església, és un estoig del misteri, de la litúrgia que s'hi celebra. Gaudí ha estudiat atentament la disposició de les cantories, dels claustres, del presbiteri, de l'altar, de les naus, de les sagristies, de les portalades, dels vitralls i de les llanternes, que donen llum a un interior que ha d'expressar la grandesa i la senzillesa del Déu fet home. La profunda fe catòlica de Gaudí i el seu respecte per la tradició litúrgica del catolicisme es reflecteixen en cadascun dels elements, espais i ambients que crea per tal de garantir la contemplació i l'adoració.

Molts diumenges a la tarda, Gaudí anava a l'escullera del port de Barcelona, a veure el mar, la llum del cel i de l'aigua i el moviment de les onades. Quan vivia a Reus, l'encisava la platja del Miracle a Tarragona. La natura és, per a ell, una revelació de Déu, la segona després de la que ens ve per la seva Paraula. En la Sagrada Família, la Bíblia i la litúrgia inspiren el simbolisme, mentre que la natura, amb la geometria,

expliquen l'arquitectura, i tot es fusiona de manera indestrutable. Gaudí, des d'infant, ha après a observar i contemplar la natura com a obra de Déu i com a font d'inspiració. Per a ell, la natura no és quelcom a dominar sinó una mestra diligent, un llibre obert, on es llegeix tot allò que pot nodrir la creativitat humana i els seus models. Gaudí copia la natura en l'escultura i, en canvi, la transforma en l'arquitectura. Per exemple, a la Sagrada Família hi ha columnes-arbre (nau, façana del Naixement) i columnes-os (façana de la Passió), i a la cripta de la colònia Güell les columnes són geològiques. Tot canta la glòria de Déu.

5. LA PRÀCTICA DE LES VIRTUTS CRISTIANES

Antoni Gaudí és un cristià que viu de manera extraordinària les virtuts cristianes, tant les anomenades “teologals” (fe, esperança i caritat) com les anomenades “cardinals” (prudència, justícia, fortalesa i templança), i encara algunes altres virtuts que complementen les anteriors (pobresa, humilitat, obediència i castedat). En una paraula, tal com ha quedat demostrat en la “positio” o document de la causa de beatificació de Gaudí, presentat i acceptat per la Santa Seu, ell practicava les virtuts cristianes en grau eximi i la seva fama de santedat era notòria. Ho avalen les reaccions, públiques i privades, sovint anònimes, que es van produir amb motiu de la seva mort i ran del seu enterrament multitudinari.

Antoni Gaudí és un home de fe, rebuda des d’infant i refermada sobretot a partir del dejuni quaresmal de 1894. Des d’aquell moment, es reforça en ell l’home interior, proper a la gràcia de Jesucrist i a la pràctica constant dels sagraments com a mitjà constant de santificació. La fe en Déu i en la seva providència s’arrela en la seva vida i omple tota la seva persona i la seva activitat. Una de les seves frases preferides és, en aquest sentit, “a la Sagrada Família tot és providencial”. Tot succeeix segons la voluntat de Déu i

el seu disseny, allò que fa que l'obra de la basílica avanci, i els retards que sofreix per les penúries econòmiques i pels imponderables de tota mena. Esmementem, per exemple, els molts mesos que Gaudí s'ha d'esperar perquè arribi d'Itàlia el mosaic venecià per al terminal de les torres. Gaudí no perd ni un bri de la seva confiança en Déu. Sap que construint la Sagrada Família compleix la seva voluntat, i que res no l'ha de destorbar interiorment. Diu: "l'amo d'aquesta obra no té pressa".

Aquesta és la reflexió d'un creient i d'un arquitecte acostumat a què l'urgeixin a posar terminis a les obres que construeix. Per això, mig seriós mig rialler, respondrà als qui li demanen dates d'acabament de la basílica: "la Sagrada Família, l'acabarà sant Josep". Serà quan des del cel ho vulguin. Aquesta és la fe de Gaudí, compartida pels qui han intervingut en l'obra i pels qui entenen que tots depenem de la providència divina. Naturalment, la basílica és el resultat del treball humà, i per això el mateix Gaudí afirma: "És una obra que està en les mans de Déu i en la voluntat del poble". La seva vocació es troba a mig camí entre allò que Déu li ha donat (unes capacitats arquitectòniques excepcionals) i allò que ell pot oferir al poble (una església que és casa de pregària i de lloança a l'Altíssim). Diu Gaudí: "l'arquitecte, vivint amb el poble i dirigint-se a Déu, va fent la seva feina". Gaudí s'arrela a la seva terra i al seu país, i alhora s'orienta cap a Déu, eleva la seva construcció cel amunt, a les altures.

Diu la Carta als Hebreus: “La fe és posseir anticipadament allò que esperem, és conèixer realitats que no veiem” (11,1). Entre fe i esperança hi ha una relació estreta. El qui creu, espera, i el qui espera, creu. Gaudí és un home que viu el futur com si fos present, i contempla el present mirant al futur. Quan Gaudí rebia un grup de visitants i els explicava la Sagrada Família, la basílica era un espai a l’aire lliure, sense cobertes, ple de carreus a mig tallar, bastides per tot arreu i algun llenç de paret ja aixecat. Però Gaudí parlava als visitants com si la basílica ja estigués acabada i, més encara, els descrivia “in situ” les celebracions litúrgiques que s’hi farien: els ministres de l’altar entrant entre núvols d’encens, el poble cantant a ple pulmó, els orgues tocant amb tota la seva potència, les campanes omplint la ciutat amb els seus sons. Res no era visible, tot estava per fer, i tot era allí, davant els ulls atònits dels visitants que seguien encisats les explicacions d’un home que creia i esperava, que posseïa una visió pròpia dels qui estan tocats per la gràcia de Déu.

Antoni Gaudí creia fermament en la vida eterna i esperava la resurrecció de la carn. La façana de la Glòria de la Sagrada Família evoca quin és el destí últim de l’èsser humà i com cal viure per a poder participar de la vida eterna. Gaudí parteix de la convicció que la vida humana té un fi transcendent, no és absurda ni és una fatalitat. Som éssers orientats cap a l’eternitat. Morim sense apel·lació possible, tot deixant una vida corruptible, però naixem a la vida eterna. La vida humana no assoleix la plenitud en l’espai i en el temps, sinó que

apunta cap a l'eternitat. Aquesta és la finalitat última de l'existència humana.

Diu l'apòstol Pau: "Revestiu-vos de l'amor, que tot ho lliga i perfecciona" (Colossencs 3,14). Gaudí havia dit: "Primer, l'amor; després, la tècnica". Abans d'aixecar un edifici, i mentre puguen els murs i parets, cal tenir present que Déu és amor, i que som en aquesta terra per estimar-nos els uns als altres. Sobre l'amor és possible construir. Sense amor, tot és precari i s'enfonsa. Gaudí va estimar les persones i les coses, sense dependre'n ni ser-ne esclau. Tenia un caràcter geniüt ("gent del Camp, gent del llamp"), però se'n confessava i reconeixia que no havia pogut vèncer del tot el seu caràcter.

Els sants es forgen enmig de projectes no realitzats, però mai no els manca la proximitat del Pare, la companyia del Fill i el foc de l'Esperit Sant. Mai no els manca l'amor rebut i l'amor donat. Gaudí va ser tutor durant molts anys de la seva única neboda, la Rosa, òrfena, que no estava bé de salut, fins que aquesta va morir. Va tenir cura d'aquella noia desafortunada i li va fer de pare, estimant-la i ocupant-se'n. Una cosa semblant es pot dir de Llorenç Matamala o de Carles Mani, artistes amics seus, a qui va socórrer i fer costat quan van ser víctimes del càncer, o de Francesc Berenguer i dels treballadors de la Sagrada Família, a qui va ajudar en les malalties i les penes. Gaudí es va revestir de l'amor envers els pobres i els malalts, i va procurar que els fills dels obrers

tinguessin unes escoles dignes. L'amor el va anar transformant, i va acabar renunciant a tot per a glòria de Déu.

Sobre les virtuts cardinals, és significatiu recordar un episodi que va coincidir amb un moment de gran penúria econòmica de la Sagrada Família (1914-1915). Gaudí va convertir-se en mendicant, en un captaire que anava per Barcelona demanant diners per a les obres de la basílica. En aquella ocasió va haver d'exercitar les virtuts cardinals, d'home prudent en la parla, d'home just en la petició, d'home fort davant les freqüents negatives i d'home temperat i mesurat en una tasca difícil. Gaudí va reconèixer davant Josep M. Dalmases, que l'acompanyava, net del fundador de l'Associació de Devots de Sant Josep, que aquella capta li havia costat molt de fer i que havia hagut de ser humil, acceptant la bona voluntat, sovint raquítica o inexistent, de les persones.

Les virtuts evangèliques de la pobresa, castedat i obediència són constants en la vida d'Antoni Gaudí. Ell, que de jove havia estat un xicot que no defugia la bona taula i els bons vestits, i que buscava el reconeixement social, va morir en la màxima pobresa i austeritat. Tant és així que, després de l'accident que el portaria a la mort, el van confondre amb un sense sostre, quan el van ingressar a l'Hospital dels Pobres, lloc on ell mateix havia dit que volia ser dut. I, de manera providencial, així va ser. En ell es compleix la frase que tot ho va fer "ad maiorem Dei gloriam", per a una més gran glòria de Déu. D'altra banda, Gaudí va viure com a laic i com a

solter, de manera voluntària, renunciant a casar-se. La seva ofrena a Déu també va passar per l'estat de vida. Va voler-se casar i, com que no va ser possible, es va dir a si mateix que aquesta era la voluntat de Déu. Finalment, Gaudí va practicar l'obediència a Déu, acceptant la missió de construir la Sagrada Família, a l'Evangelí de Jesús i a l'Església, mare de molts fills. Gaudí era una persona dòcil al seu director espiritual i procurava fer allò que diu la Carta als Efesis: "Sot-meteu-vos els uns als altres per reverència a Crist" (5,21).

6. EL CAMÍ DE LA MÍSTICA

Gaudí, un geni de l'arquitectura, no ha posat el seu art al centre de la seva vida. El centre, l'ocupa la seva experiència de l'Absolut, la qual va més enllà d'un discurs intel·lectual i estètic, i s'endinsa dins del cor —un cor que, en paraules del Salm, «es deleix per tu, Déu meu» (42,2). La santedat de Gaudí culmina en la via mística, que n'és el colofó. Quatre són els elements que la configuren: la providència, l'ascensió, el sacrifici i la glòria.

Pel que fa a la providència, Gaudí té el ferm convenciment que hi ha una providència que vetlla per nosaltres. Ho afirma perquè hi ha en ell una vivència interior d'unió amb Déu i de fe total en els seus designis. Tot és gràcia, va dir Pascal. Tot és fruit de la misericòrdia divina. Gaudí s'ha posat en tot moment en mans de Déu, i això li ha reportat un augment de la confiança en ell i una minva de la pruija de no poder acabar en vida la Sagrada Família. De fet, Gaudí fa notar que els edificis religiosos per essència han de ser perdurables, així com ho és la religió que alberguen. La construcció de la gran església, necessàriament llarga, s'ha de mesurar segons el temps de Déu.

Pel que fa a l'ascensió, els místics s'aproximen a Déu i espiritualitzen les coses d'aquest món. L'ascensió inclou tots dos elements. Gaudí no pren les realitats terrenals i les espiritualitza, afina la matèria que treballa i li confereix una bellesa

que brolla, en darrer terme, de l'espiritualitat que ell viu. Per això la Sagrada Família sobreix d'una bellesa amarada de Déu, d'un Déu que no és lluny de l'arquitecte, que omple el seu esperit i en el qual ell viu i es mou. En Gaudí, com en la Sagrada Família, hi domina la verticalitat: ell ascendeix i s'uneix a Déu, com les divuit torres que puguen cap al cel.

Pel que fa al sacrifici, Gaudí afirma que la vida és amor i que l'amor és sacrifici. Gaudí entén l'amor com una ofrena a Déu, com un do d'ell mateix. L'amor no és, per a Gaudí, la recerca de l'autosatisfacció sinó la voluntat de sortir del propi jo, d'abandonar tota vanitat. Gaudí s'aparta de l'afalac i del prestigi, dels honors i dels reconeixements. Darrere d'aquesta constant de la seva vida, hi ha el desig ferm d'allò que ell anomena "la disminució del jo", que s'ha de fer sense buscar "cap compensació", purament per amor. Gaudí camina per la via de l'amor, és a dir, del sacrifici, que passa per renunciar a un mateix i buidar-se d'un mateix. Com diu Jesús: "Si algú vol venir amb mi, que es negui a ell mateix, que prengui la seva creu i que em segueixi" (Marc 8,34). Per a Gaudí, cal assumir la condició de dolor i fragilitat que caracteritza la vida humana i llançar-se decididament al treball continuat. Gaudí, com el beat Ramon Llull, és un místic de les coses concretes, no d'obscuritats especulatives ni de fenòmens extraordinaris. Els peus a terra i la llum de la Mediterrània configuren la seva visió espiritual, la seva vivència de Déu, la seva experiència de la realitat.

Pel que fa a la glòria, Gaudí és un home de visió –no un visionari ni un il·luminat– i per això, la seva mística dels ulls oberts abraça el present i el futur, contempla el món humà i el món diví. Gaudí veu el que hi ha i el que no hi ha, capta, amb la seva visió, la immensitat, la totalitat. La Sagrada Família que construeix és fruit d'una visió que culmina en la visió de Déu, i per això el que hi ha a dintre i a fora reflecteix aquelles qualitats que pertanyen al que ara vivim: el sentit de la llum i de l'espai, i la plasticitat. La Sagrada Família és el triomf de la forma plàstica arrelada en la visió d'un místic, que veu en la seva obra una participació en la glòria de Déu. Diu Gaudí: "La glòria és la llum, la llum dona l'alegria, i l'alegria és la joia de l'esperit". Gaudí ha viscut unit a Déu, l'ha contemplat, l'ha estimat, amb tot el cor, amb tota l'ànima, amb tot el pensament. (Deuteronomi 6,5)

7. EPÍLEG

Antoni Gaudí és un artista genial, i alhora un místic enmig de la ciutat, és un home contemplatiu i actiu, solitari i social alhora, un asceta i un ciutadà, un home de fe catòlica arrejada, un creador nat que dona voltes a les coses i innova, un home proper a la seva família, als seus amics, a la seva pàtria. La vida personal de Gaudí està marcada per la senzillesa i la humilitat. Viu de manera austera, dedicat a la feina, entesa com a vocació i crida de Déu, i alhora té presents les necessitats d'altri. És un home reservat, però profundament compassiu i generós. És un home penetrat per la santedat i per la pregària. Per això mereix ser anomenat "l'arquitecte de Déu".

Gaudí crea una nova arquitectura, que és un perfeccionament del gòtic, l'estil europeu de més durada en el temps, i en aquesta arquitectura hi introdueix de ple els símbols cristians, de manera que els misteris de la fe cristiana estructuren el que fa, tant en les obres religioses com en les obres civils. Gaudí tradueix la fe en pedra i en formes, en textures i colors, en llum i en profunditat de l'espai. Ha rebut un do de Déu i el fa fructificar per a glòria seva, i el posa a disposició del poble, per al qual treballa. Gaudí vol que el poble català i tots els altres pobles del món tastin la grandesa i la bellesa de Déu, del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant.

L'obra que més expressa els ideals de Gaudí és, sens dubte, la Sagrada Família. És aquí on es troben la fe de Gaudí i la seva extraordinària arquitectura, on la gran església és realment casa de Déu, la nova Jerusalem, i casa dels homes, l'espai privilegiat per a la litúrgia cristiana. La simbiosi entre Gaudí i la Sagrada Família és talment estreta que un no s'entén sense l'altra. En la basílica del poble, al bell mig de la xarxa urbana de Barcelona, la gran ciutat, Gaudí hi veu un santuari, un far de llum que surt de la torre principal, la creu de Jesús, anyell de Déu, mort i ressuscitat, i de les altres torres que l'acompanyen, dedicades a Santa Maria, als quatre evangelis i als dotze apòstols. Divuit torres que fan ascendir vers el cel la nova Jerusalem, representada per la Sagrada Família!

Gaudí va dir: "En la Sagrada Família tot és providencial, àdhuc la meua entrada com a arquitecte. Col·locada en el centre de la ciutat i del pla de Barcelona, està a la mateixa distància del mar i la muntanya, de Sants i Sant Andreu, dels rius Besòs i Llobregat". Gaudí tenia un somni sobre la ciutat. Volia que aquesta posseís un símbol potent, singular, únic. I així ha estat. Ell volia comunicar, amb les seves obres, l'Évangeli de Jesús, i li ha estat concedit. La seva vida santa irradia als quatre vents mitjançant una gran església que atrau gent de totes les cultures, races i religions, una obra arrelada en la fe catòlica, oberta a tots els cristians i a tots els homes i dones de bona voluntat.

ASSOCIACIÓ CANÒNICA ANTONI GAUDÍ
BARCELONA 2024